

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Vita Petri Canisii De Societate Iesv

Rader, Matthäus

Monachii, 1614

Libri Tertii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70957)

DE VITA R. P.
 PETRI CANISII
 LIBER TERTIVS.

CAPVT. I.

PIETAS, ET RELIGIO
 CANISII.

Ti pleriq; veterum hero-
 um futureꝝ vel fortitudinis
 vel claritatis in ipsa prope
 infantia, aut certè pueri-
 tia prodidère indicia; quemadmo-
 dum de Alexandro, Scipione, Han-
 nibale, Iulio, Augusto (ne de Her-
 cule, Achille, Cyro, quæ fabulosa
 videri possunt, memorem) narrant
 scriptores; Ita viri sancti, in tenera
 iam tum ætate futuræ olim sancti-
 moniæ & religionis argumenta præ-
 buere, è quibus sapientes conicere
 poterant, ad quod vitæ genus, quâq;
 O virtut-

virtutis, vel eruditionis, vel eloquentiæ laudem quisque esset aspiraturus. Ita ludicra S. Athanasij pueri verterunt in seria: Ita S. Edmundi Archiepiscopi, S. Vincentij, Bernardini, aliorumque initia pietatis, futuræ claritatis indicia cognouimus, cum ipsi adolescentuli puero-
rum cætus cogere, & velut iam tum Ecclesiastæ sedilia altiora tanquam suggestum conscenderent, ac de rebus diuinis ad eosdem verba facerent. Ita Canisius puer in ædibus paternis æqualibus suis è sede veluti pro concione viuendi præcepta dedit, quæ primus ipse studiosè obseruauit. Nam & florem corporis illibatum DEO admodum iuuenis consecrauit, & in omnem vitam custodiuit, ne vel minima labe impuritatis aspergeretur. *Maturus eram, inquit ipse, puer, cum in templo Nouiomagensi, quod B. Stephano Protomartyri sacrum est, aliquando pre-*
carer,

carer, & tuum sacrosanctum corpus, Domine, prope summum altare supplex adorarem: obliuisci non possum gratia, quam tu puero tribuisti mihi. Nam anxie quidem & non sine lachrimis ut opinor, te inuocabam, & desiderium meum aperiebam prauidens iam tum, nescio quomodo, & mundi vanitates, insaniaeque falsas, & vita salutisque mea per multa pericula, & obiectos undique laqueos venantium, ut hinc pauci effugere possint. Igitur ut periclitanti adesses, orabam, illudque dicere videbar: Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me, quia tu es D E V S Saluator meus. Ac postea cum apud aureos Martyres Coloniae degerem, sensi hoc votum in me saepius renouari, ut peterem anxius gratia tua duce certum mihi que salutiferum vitae genus demonstrari. Credo certe hunc spiritum timoris, piæque sollicitudinis tu peperisti, tu conseruasti, Domine, ut atas lubrica, & vltro lasciuiens timorem pedagogum atque custodem haberet, & ego ad vias

O 2 prauas

*prauas minus dilaberer. Configebas enim timore tuo carnes meas, vt à iudiciis tuis inciperem formidare. Atq; in hac ipsa atate sum expertus, quod haud sine angelo tuo custode meo factum arbitror, vt rerum sacrarum imaginibus, ac templorum carimoniis subinde delectarer. Igitur sacrificantibus aliis, libenter inseruiebam. Imo sacerdotis personam mihi sumebam puer, & illius emulabar officium cantando, sacrificando, precando. Exprimebam, vt poteram, coram equalibus ea munia, quae sacris operantis sunt propria. Videantur haec studia prorsus puerilia, sed in quibus aliquando tamen apparet futura mentis indoles & mirabilis prouidentiae tuae ratio à sapientibus cernitur atque comprobatur. Hæc ipse de se puero Canisius senex in libro confessionum, quem è Landspergensis domo, cui illum dedicauit, accepi. Anconæ cum Augustano Episcopo Romam petente, moratus, inter vota nouo lumine mentis illustratus in sui cognitione & contem-
 tione*

C13.13.

LXVIII.

tione mirificè profecit, eamque cæ-
 lestem gratiam ipse magnoperè præ-
 dicavit. Reperio in chartis ipsius ma-
 nu scriptis legē ab ipsomet sibi dictā,
 vt ante sacrificium à studiorum quā-
 uis cælestium & diuinorum (nam
 profana multis annis ante extremū
 diem nec attigisse quidem videtur)
 occupatione abstineret; nec eadem
 postea vltra vnam aut alteram ho-
 ram continuaret: Quarta pomeridi-
 ana penitus missa faceret, vt votis
 & Deo totum reliquum diei no-
 ctisque tempus, quod à quiete va-
 cuum erat, impenderet. Septenas
 certè quotidie horas, vt ante monui,
 ad auctoris credo nostræ gentis, Ig-
 natij exemplum, precando traduxit,
 quibus non pro se tantum Deo sup-
 plicabat, sed preces pro omni ferè
 genere hominum ad Deum allega-
 bat. Singillatim commēdabat Chri-
 sto nominis Christiani antistites,
 prouinciarum rectores, & quicunq;

in periculis & ultimo vitæ discrimi-
ne versabantur. Denique titulos
ac nomina causarum, quas apud De-
um sollicitus & sanctus orator age-
bat, legimus supra quinquaginta an-
notata. Inter vota & supplicatio-
nes, magnam vim lachrimarū pro-
fundeat. Circa anniuersarias san-
ctorum celebritates Friburgi ædem
Principē S. Nicolai petebat, vbi in fa-
crario D. Ioannis vespertinas laudes,
tanto cum sensu animi persoluebat,
vti pietate nonnunquam quasi sopi-
tis sensibus à Deo absorberetur, quæ
ita nonnunquam deprehensum Se-
bastianus Veronius (à quo vnicè co-
lebatur) excitauit, quādo adeo diffi-
culter ad se rediit, ac si è graui soporis
veterno expergisceretur. Deniq; so-
lum illud tēpus rectè impensum pu-
tabat, quod precando transmisisset.
Reprehendebat socordiā nostram,
quod nutus diuinos ac cælestes in-
stinctus non obseruaremus, cum per
eos

eos à DEO assidue ad vitæ sanctioris
 studium excitemur. Sanctorū lipsa-
 na maximo sensu pietatis colebat.
 Argentorati in æde summa per ieiu-
 niorum solennia pro concione præ-
 cepta salutis auditorib⁹ propinabat,
 quæ multi avidis aurib⁹ bibebāt. Se-
 cundū ferias Paschales cōciliū Cano-
 nicorū haud spernenda abituro mu-
 nera cū nō modico auri numero ob-
 tulit, quæ ille, vti procul ab omni cu-
 piditate pecuniæ aberat, ita procul
 habuit, omninoq; repudiauit. Cūq;
 demirati porro quærerent, qd expe-
 teret? nā vacuū abire se nullo modo
 passuros. Tū ille ex sacris Diuorū ci-
 nerib⁹ pign⁹ sibi gratissimū præopta-
 uit. Duct⁹ in sacrariū iussus est, qdqd
 placeret, seligere. Mox S. Polycarpi,
 q S. Ioānis sectator, nobilissimo Mar-
 tyrij triūpho illustris erat, digitū tu-
 lit, quē Monachij relictū, Augustanū
 post Collegiū accepit. Interim Canisi-
 us Friburgi cōsenuerat, & memor sui

Polycarpi, articulum de digito reposcebat. Visum Othoni Eisenreichio Prouincię præfecto, totum illi & Collegio Friburgensi, ad nouam illic ædē cohonestandam transmitters, tutelam vrbi & contubernio nostro præsidium. Quæ res mirificè Canisium affecit, quod ipse datis ad præsidem Collegij Augustani literis declarauit, Colonia dum apud virgines Capitolas (hoc à Capitolio cognomē habent) cōcionaretur, duo è Sodali-
tate xi. millium capita dono accepta sibi Romam, indeq; in Siciliam transmitti curauit, quæ Messanæ cum ingenti totius ciuitatis concursu & festa celebritate in Societatis ædem illata sunt. Ita obseruatum est, à Sanctissimis quibusq; uiris, fæminisq; Ambrosio, Pulcheria, aliisque, Sanctorum exuuias magnoperè quæsitæ, repertæ, cultasq; . Erga candidatos quoque familiæ nostræ, qui Landspergæ Boiorum ad religiosæ
vitæ

vitæ disciplinam instituuntur, suam
 • Canisius pietatem & religionē osten-
 dit, cum sub initium ineuntis cuiusq;
 anni Xenij loco salutaria quædam
 ad religiosam perfectionem præcep-
 ta ab vsque Friburgo ad eos transmi-
 sit. Ex quibus vnicum exempli causa
 subijciam, ex quo de reliquis iudi-
 cium fieri poterit. Cooptantur in
 Societatis nostræ contubernium nō
 adolescentes tantum mansuetiorib⁹
 literis exculti, sed viri quoque re-
 rum vsu periti, & diuinis ac huma-
 nis sapientiæ disciplinis eruditi, qui
 sepè antè paroeciarum curiones ege-
 re, aut omnibus Academiæ hono-
 ribus sunt perfuncti, quos lon-
 gè difficilior est à civili prudentia &
 astutia, ad religiosam simplicitatem
 traducere, vt prompti ad omnia ma-
 iorum imperia aduolent, nec curio-
 sè in iussu & imperata inquirent. His
 ergo reliquisq; omnibus documenti
 loco summum Christi paruuli studi-

C19 17.
 XXCIX.

dium obsequendi & sapientissimam simplicitatem imitandam proposuit. Cum enim ex religionis Catholicæ capitibus illud minimè postremum sit, Christū quamuis infantem, & nondū etiam ex virginis utero editum, iam rationis potentem, & quā consilio, quā prudentia præpollentē sapientia mortaliū omnium intelligentiā longè superasse, nihilominus tamen se pro puero gessisse, & à parentib⁹ haberi tractariq; voluisse, seseq; totū ad ætatis decorum & captū infantia pueritiaq; efformasse, uti vitā suā priori omnibus religiosæ vitæ tironib⁹ norma viuēdi esset: quocandore animi, quā morū innocentia, viteq; simplicitate, & iudicij quantumuis sublimis, acris, & perspicacitatis dissimulatione maiorum imperiis obsequendum esset. Quod ipse imprimis Canisius non verbis tantū docuit, sed factis ipsis, non tiro, sed veteranus & natu grandi atque sexaginta

lib. 2. Cap. VI.

ginta annis maior expressit, cū & hebdomatim suas ipse vices obiret, & ad modum tironum, nunc puluerem scopis abstergeret, nunc pavimentum verreret, nunc culinarias à patinis sordes ablueret, nunc alia pro more domus curaret, tam simplici habitu & gestu corporis, vti nihil in eo quæsitum, aut affectatum deprehendi posset, cum vi animi polleret ingenti, & maximis viris, de maximis rebus consilia rogantibus velut ex oraculo responsa ederet.

Rarum hoc etiam, quamuis non vnicum in Societate spectaculum, virum à principum, regum, Cæsarium auditorio, à pontificum legationibus, à Sociorū & Prouinciariū præfecturis ad puluerē se abijcere, vt primus inter postremos, & postremus inter primos ageret. Scribit ad me Ioan. Hasius, quē supra nō semel testē certū laudauī, se ante annos admodū
qua-

quadraginta accepisse à Seuerino
 bibliopego id æui puero, Canisium
 adolescentem Coloniae. Musis ope-
 rantem consueuisse in mensa defun-
 cti caluam iuxtim collocare, vti sem-
 per aspectu cranij & de vitæ præ-
 sentis fine, & initio sequentis, ad quã
 mors duceret, admoneretur, haud
 ignarus eam cogitationẽ plurimum
 valere ad mentem à præsentibus a-
 uocandam, & ad cælestia æternaque
 conuertendam, quod sapientis di-
 ctum identidem reuocabat: *Memo-
 rare nouissima tua, & in æternum non pec-
 cabis.*

PAUPERVM ET PAU-
 PERTATIS STV-
 DIVM.

CAPVT II.

IN copiosa, potenti, & consulari fa-
 milia Canisius natus, infimæ tamẽ
 fortu-

fortunæ & sortis homunciones mi-
 nime cōtemsit, aut neglexit, vt hodie
 superba iuuentus, miseros tanquam
 non homines rata, vix aspectu, ne-
 dum affatu dignatur. Canisius adhuc
 inter ephebos agens, Coloniae disci-
 plinis liberalibus intentus, pecu-
 nias à parentibus pro cultu cor-
 poris liberaliter submissas, partim
 ad subleuandam egentiorum ino-
 piam, partim in libros expendit,
 ipse modesto ornatu contentus, ani-
 mū, neglecta cura corporis, studuit
 virtutibus excolere. Tertium post &
 vigesimum ingressus annum etiam
 voto paupertatem signauit, Deoque
 omne patrimonium suum & fortu-
 nas transcripsit. Nam Iacobo Patre,
 anno post virginis partum c 1 0. 1 0.
 XLIII. mense vltimo ad superos pro-
 fecto (sic enim Canisius à Deo certi-
 or factus est) Neomagū vocatus, cum
 sorore Wendelina de hæreditate cō-
 uenit, vt illi vltro primas offerret in
 bonis

bonis deligendis, ipse magnam partē
 sortis suæ in cœtus religiosorum, aut
 stipem rogantes liberalissimè tribu-
 it, alteram naui impositam, secumq;
 Coloniam deportatam omnē in pi-
 os vsus conuertit, sibi nihil omninò
 retinuit, satis opulentum se ratus, si
 animum supra opes haberet. Quod
 nouerca Wendelina sorori cognomi-
 nis, peregrè, vti supra explicatum est,
 tulit, grauitèq; cum illo & nostro Fa-
 bro exostulauit. Sed soror de fra-
 tre sollicita monuit, vt futuri prou-
 idus, in vsus necessarios, & casus vlti-
 mos, qui in vita variij possent & sole-
 rent incidere, aliquid opis humanæ
 conderet; addiditq; de suo se illi quo-
 tannis triginta aureos adiecturam.
 Grata fuit Canisio pietas sororis, sed
 reiectis omnibus respondit: nihil si-
 bi his op^o esse; sua se ei credidisse, qui
 possideret omnia, & qui cœtuplo cō-
 pensaret in præsentī, & deinceps vi-
 tam præstaret sempiternam, proinde
 se il-

se illius benevolentiae gratias meminisse; sibi abundè suppeditatū iri necessaria ab eo, cuius obsequio se mācipasset. Rediit in patriam biennio post, quā deinceps nō vidit amplius, nisi post duos & viginti annos, cum à Pio IV. missus est Legatus ad principes Imperij, quādo Guilielmū Sicambrorū regulū salutavit. Ibi verò cum Neomagi inter sorores & sororios, reliquosq; cognatos (quorū centū & viginti superstites, omnes proxima vel propinquitate vel affinitate Canisium contingebant) certaretur, qui Canisium prius domū suam ad lautas epulas deduceret, ipse tam officiosam litem suorum admodum eleganter & piè composuit, hortatus singulos, vt, qui sibi gratum vellent adornare conuiuium, symbolas conferrent, simulque omnes ad publicum vrbis valetudinariū deferrent, ibi per confessionem expiati prius ad cęlestis agni mensam accūberent, dein-

deinde corpus curarent. Placuit hæc
Canisij pietas propinquis, magnum-
que ciborum & vini numerum in xe-
nodochium deportarunt, sacram sy-
naxin religiosè sumserunt, ac de-
mum sobriè pransi plura egentibus
analecta reliquerunt, quàm ipsi in
epulo absumpserunt, rarum hodie,
imò olim etiam exemplum. Eodem
loci cum domū sororis omnes pro-
pinqui Canisij conuenissent, præfa-
tus de futuris bellorum tempestati-
bus & religionū dissidiis singulos ad
cōstantiā in tuenda prisca religione
vehementi oratione adhortatus, ita
commouit, vt omnes stipulata ma-
nu pollicerentur, se ne latum quidē
vnguem à Catholica disciplina & do-
ctrina discessuros. Nec fidem felle-
re: centum quinquaginta hodie ex
Iacobi Patris Canisij stirpe numerā-
tur, qui Romanam Ecclesiam magi-
stram religionis & veritatis agnos-
cunt coluntq; Argentoratum voca-
tus

tus per Ceneralia de rebus diuinis, cum populo frequente egit; secundum Paschales ferias accepta missione, summaque auri non parua oblata, nihil omnino admisit. Polycarpi duntaxat digito, quem omnibus thesauris gratiorem habuit, accepto, cum omnium admiratione & abstinentiae commendatione, recessit. Nuncius pontificis vnico socio contentus, legationem ad principes, sine vlllo fastu aut comitatus ambitione obiit, auctoritatem a virtutis & eruditionis laude mutuatus, quam plerique in officiis aulicis, numero comitum & vrbaniis elegantissimis ponunt. Nec diu nomen & munus retinuit.

Nam cognita Pij morte exemplo se dignitate abdicauit.

226 DE VITA P. CANISII
CVSTODIA SVI.

CAPVT III.

PRæcipiunt scriptores, qui ascetica tractarunt, vt religiosi viri, qui se Deo probare student, in perpetuis quinque sensuum excubiis perseuerent, quod hostis per illos veluti animi claustra portasq; irrumperere soleat, & ingentem intus stragem virtutum edere. Qua in cura ita peruigilauit Canisius, vt etiam in publicis itineribus, cum Socij amoena camporum viridaria, elegantem florum varietatem, siluarum opacitates, baccarum vbertates demirarentur, & Canisium ad tam lætæ naturæ, veris & æstatis spectaculum inuitarent, ille tamen hanc oculis suis gratiã negaret, quod maioribus à Deo animi oblectamentis pasceret, præ quibus omnib⁹ illi mundi ornatus sordebat. Monebat suos, cauerent accuratè sibi ab insidiatoris artibus, ne sensim subduceret

ret nobis, quod magno sudore collegissemus. solere eum per cuniculos perrepere ad mentē, ac primū oculos, & aures tentare, vt in varia spargantur, ac per illa cogitationes dissipentur. dein grassari vltius, obicere varias oculis formas, varios auribus rumores, fabulasq; mox gulę irritamenta, tum ventris ingluviē & alia sensuum blandimenta, quibus omnes paulatim nervos virtutis elidat, ac totum hominē crebris assultibus tentamētorū in exitium trahat. Canisius proinde pro suo vitę religiosę vsu, & rerum diuinarum cognitione, has dæmonis petitiones elusit, cautissimeq; declinauit, & aurium, oculorum, linguę, totiusq; corporis sensum ita in potestate continuit, vt aduetos habenis frænisque peritus aurigator equos; flagris corpus iam senio & laboribus fractum nihil officius multabat, molestaque cilicij tunica trementes artus cruciabat,

ita vt vire extrema senectâ à S. Bruno-
 nis cœnobiarcha nouam emendica-
 ret, quam cum veteri sua permuta-
 ret. Cibi quoq; tam modici erat, vt
 sæpe intra octiduum non plus gusta-
 ret obsonij, quàm vnus aliquis vno
 solet capere prandio, aut cæna. Nec
 rarò à prandio pridiano ad prandiũ
 postriduanũ, ieiunus perdurabat, ni-
 hil neq; cibi, neq; potionis admittẽ-
 do. Merũ non attigit, sed aquam vino
 potius, quàm vinum aquã tempera-
 bat. Carne rarò & ea minutim ad
 moreti formam concisa vescebatur.
 iuris liquamen sorbillabat, olusculis
 & ξηροφαιγια, seu aridis delectabatur.
 Cum stomachus iam auersionibus
 laboraret, sæpius à ministro cubiculi
 fatigatus, vt significaret quo cibi de-
 siderio teneretur, auiculam tandem
 nominauit. Prodiit in forum œco-
 nomus, nullaq; reperta tristis domũ
 rediit; cum ecce ad vesperam aperta
 fenestra cubiculi, auis quasi diuini-

cus

tus immiffa, fe nullo negotio capien-
dam, tantũ non vltro offert. Qua in
cœnam appositã , & parua & vnica
contentus , nihil præterea gustavit,
ille tamẽ lautẽ fe opipareq; eo vefpe-
re epulatum affirmabat. Inter men-
fam ad fingulas buccellas tacitẽ vel
Deum, vel Sanctum quempiam im-
plorabat, ita mens profus alia, dum
corpus cibo reficeretur , pertracta-
bat, vt fapẽ acetum pro vino bibitu-
rus arriperet. Cum folennes ieiunio-
rum dies agitarentur , etiam in vlti-
mo morbo , biduo ante mortem à
confuetudine reliquorum non re-
ceffiffet, nifi imperio Rectoris allata
guffaffet. A familiaribus & ciuibus
ad folennes epulas inuitatus, nec à
folenni fuo defiffet, nec nifi tem-
peratiffimẽ libabat potius dapes,
quam edebat. Nec tetricus tamen ac
triftis, nec cõtra folutus in rifum leti-
tia guffiebat , religiofæ modestiæ &
grauitatis vbique ftudiofiffimus ob-

230 DE VITA P. CANISII
seruator. Nec aliàs vnquam de con-
stantia vultus, & morum graui suavi-
tate quicquam remisit.

MIRACVLA CANISIO
VIVO, MORTVO PA-
TRATA.

CAPVT IV.

SEmp̄er ex illustri capite sanctita-
tis emicant radij operum diuino-
rum, quę modum naturę excedunt,
indices ac testes animi innocentis, ac
Deo, cęlitibusq; grati, quos & nostro
Canisio Numinis majestas viuo
mortuoq; imposuit.

Primũ de Canisio etiamnum pu-
ero per religiosam matronam siue
Reineram, siue Reinhardam seu de-
niq; Reinoldam; variant enim nomi-
na, inter se tamen valde affinia, vidu-
am Arnheimensem (abest autẽ Arn-
hemium Nouiomago passuum mil-
libus non amplius decem) nos docu-

it.

it, qui vir esset futurus Canisius, cum vaticinaretur de Societate nostra ad Ecclesiæ in pristinum splendorem restituendæ salutē nascitura, in qua & Canisius esset suam operam locaturus: quo de prodigio ipse Canisius hæc ad Ioannē Busæum cognatum, & ipsum quoq; suis ingenij monumentis notum, perscripsit. *Benedictus Deus, cuius gratia mihi videre licuit, sanctam viduam Arnheimii, qua monente didici, de nouo Sacerdotum ordine ad reformationem Ecclesiæ instituendo, cui & ego adscribendus essem.*

Descripsit hanc viduam Ioannes Busæus literis ad me datis. *Erat, inquit, illa vidua cognata ipsius, & vt puto sanctimonialis, de cuius sanctitate meo tempore apud Nouiomagenses, qui tantum duobus milliaribus ab Arnheimensibus distant, opinio. Illam conuenerat P. Canisius, antequam Societatem nossent. Illustriora de eadem Reinolda siue Reinharda ex literis P. Io. Hasij inter*

Socios vti magnæ auctoritatis, ita certæ fidei accepi, qui ex sororis P. Canisij filia, illaq; ex matre didicit; Reinhardam assidue domum Iacobi Canisij, qui Petri parens erat, interuenisse, toti familiæ per familiarem, religiosissimam fuisse matronam, decem & octo annis nihil è macello, nihil è piscina in mensam intulisse; ad cælestem Christi mensam ter in hebdomade accubuisse. Quam ergo pia veraq; fæmina Reinharda, tam hoc non vanum de Canisio vaticinium fuit, cui virgo quoque Aduatica seu Brabantina, teste ipso Petro Canisio, suffragata est. *Fuit, inquit, & verè virgo pia & sapiens apud Brabantinos, quæ diuino spiritu erudita commonescit præter uerba mea operam & scriptionem Ecclesie suo tempore, profuturam. Deum testor nihil à me fingi, sed veritatem ingenuè affirmari, hæc ipse Canisius: Nec minus est illustre, quod sequitur. Iacobus, Canisij pater, in grauem morbum, ex quo*
 & de.

*An Reinharda fuit
 Vidua,
 Reinharda Virgo
 & nomina
 confusa.*

& decessit, inciderat, & Canisium ex se natum ac Coloniae studiis immersum saepius euocarat, ut extrema illi mandata ederet, & saluere ac valere postremum iuberet. Accurrit Nouiomagum Canisius, ut aegro officia praestaret, quae poterant a filio desiderari. Sed Canisio conclaue Patris ingrediente, pater e vita subito filij aspectu praegaudio exanimatus migrat. Nec id mirum videri cuiquam debet, cum ex veteri memoria pluribus idem usu venisse cognoscamus. Sed Canisius morte Patris tam inexpectata vehementer perculsus, & multo magis de salute illius quam vita sollicitus, miris curarum fluctibus aestuabat, quod verebatur, ne parum bene expiatus ad tribunal Christi reus sisteretur. Noctem illam in votis & lacrimis absumpsit, supplicesque Deo preces strauit, uti pacem veniamque patri impertiretur. Audiit pios filij gemitus pro patre, pater misericor-

diarum Deus, & Canisio aperuit, non patrem tantum, sed matrem etiam (Ægidia illa erat, prima Iacobi vxor) quæ iam pridem decesserat, cælo receptam. Quo diuino responso exhilaratus, quantas potuit mortalis, immortalis Deo gratias egit, cū se nouo Dei beneficio obstrictum grata memoria recognouisset, quod ego ex Dilinganæ Academiæ Rectore Christophoro Grenzingo, ipse ex Theodorico Canisio, Canisij fratre accepit. Nihil enim placet nisi testatissimū in hac tota narratione collocare. Et erat Canisij pater rerum diuinarū studiosus, adeo, vt moriturus etiā vestes, quas habebat splendidas, & veluti trabeas ad pedes promissas, in sacrum sacerdotum vsum verti iuberet, & suæ toparchiæ templis dedicari.

Franciscus Costerus à libris & religione notissimus, anno c. 10. 10 c. ad conuentum Sociorum publicū inter alios Romā vocatus, in itinere exposuit,

fuit, Corneliū Wischouium ciuē Louaniensem, operā Canisij, nō sine diuino nutu, ad Societatē nostram adiunctū. Petrus Faber ille vnus ex Sociorū decuria, cum Francisco Strada id tēporis cādidato Societatis, postea claro in paucis viro Louanium petebat, cui literas Canisius ad Corneliū perferendas dedit, quib⁹ illum in hæc verba cōpellabat: *Corneli amice, habes hic virū optimū Petrū Fabrū, cuius religionē amplectere. Sic enim quā cupis, animi salutē consequere.* Sed cum Franciscus Strada porrectis Cornelio literis, extemplo recessisset, lecta Cornelius Canisij Epistola, requirebat tabellariū, nec vsquā reperto, ædem S. Dominici adit, vbi supplex ad sanctā iconē B. Virginis: *Sancta, inquit, Optimi Maximi Dei genitrix, literas accepi, quib⁹ mihi mandatur, vt cum quodam de rebus ad salutem meam spectantibus agam, nescio, vbi hominem offendam; index ergo esto sancta Domina, & quarenti quos desidero, ostende.* Accipit cale-

cale-

cælestem vocem Cornelius, & secundum cœnobium iubetur dextrũ viæ latus ingredi, tertiæque inde domus ad sinistram fores pulsare. Paruit ductrici Virgini Cornelius, & recta ad Petri Fabri domicilium delatus, per Franciscum Stradam ad Fabrum deducitur, à quo officiosè exceptus, nostræque vitæ rationes edoctus, mox domo Sociis addicta, ipse dominum in Societate nostra sequutus est. *hæc, inquit, est religio, quam longis votis desideravi, & latus tandem impetraui.* Absolvit Cornelius vitæ curriculum in Societate sanctè & religiosè, quod ducibus viæ optimis Canisio & Fabro est ingressus. Sed pauci sunt Cornelij, qui Deum tam promptè & obsequenter sequuntur. Atque hæc ipsa vt certa credas, tabulas en ipsius Francisci Costeri præterito anno ad me missas? *Accepi hesternò die, quas R. V. dederat 5. Idus Ianuarij, cum initio vitæ B. Mariæ P. Petri Canisij quod initium mihi val-*

*Francisci
Costeri li.
1674.*

hi valde probatur, estq; cōforme cum iis, quæ
 mihi à B. M. P. Cornelio Wischouio narrata
 fuerunt, eius condiscipulo apud D. Nicola-
 um Eschium, qui postea præfuit conuentui
 Beginarum Bostenii. Addebat bonus P. Cor-
 nelius ad se datas ab eo ex Germania (Mo-
 guntia, ni fallor) literas per P. Petrum Fab-
 rum, quas ei Louanium adferebat Francis-
 cus Strada tunc adolescens. Cūq; ei non esset
 ocium illas statim legendi propter vesperti-
 num officium, ad quod in Ecclesiam S. Petri
 properabat, post reditum, ut eas aperuit,
 multa inuenit de nostra Societatis instituto,
 quæ ipsum ad illud non mediocriter permo-
 uebant: sed cum ab eo Franciscus Strada dis-
 cefsisset, ipseq; ignoraret, vbinam hi duo in
 ciuitate hospitium haberent, contulit se po-
 stridie in templum fratrum Prædicatorum,
 vbi ad altare B. Virginis precat^{us} B. Virgi-
 nem pro auxilio inueniende Domus illorū.
 Et tunc diuinitus ei suggestum est, ut por-
 tam interne ciuitatis iuxta Monasterium
 S. Francisci egressus ad latus sinistrum ianu-
 am cuiusdam domus pulsaret quod ut fecit,
 inuc-

inuenit ibi utrumq̄. A P. Fabro de instituto Societatis nostræ instructus, deduxit ambos in domum suam iuxta Parochialem Ecclesiam B. Michaelis, quam Societati donauit, atque ex eo tempore Societas Louanium non deseruit, ad quam concionibus prædicti Francisci Strada necdum Sacerdotis, multorum magna accessio facta est. Hæc ab ipso met P. Cornelio Wischouio audiui. Vbi typis fuerit excusus liber vitæ B. M. P. Petri Canisij, quæso eius fieri particeps. familiariter eo sum usus Colonia, ubi ipsum concionantem audiui in aede Metropolitana. Vale mi R. Pater. Bruxelle Brabantie 24. Ianuarii An. 1613.

Cum vota pro instituendo Monacensi Collegio faceret, promisit illi Deus felicem eius Collegij successum, quod ipse Canisius litteris ad Socios datis confirmauit, quas supra cognouisti. Godefrido Tristio Wendelinæ sororis marito fatalem imminere diem absens cum diuinitus præsensisset, dedit ad illum literas, quibus illum
acri-

acriter hortatus est, uti se ad ultimam horam compararet; securim radici admotam mox est vita extirpanda: proinde videret, uti mox ad tribunal supremi dictatoris, à quo nulla sit provocatio, sistendus, quomodo causam suam esset defensurus, rationemque de omni ante acta vita redditurus. Non nisi mensis ab acceptis literis intercessit, cum Tristius ad supremum iudicem est citatus. Nec tacendum, iter facientem sapius ex ipso mortis discrimine esse ereptum. Quamvis enim pro Sociorum usu viam nunquam solus ingrederetur, nihilominus ex intervallo nonnunquam sequutus, & sui ac suorum, omniumque praesentium oblitus, soliusque Dei memor, iumento vehens in auia abripiebatur, & flumina ingressus, non nisi per ignotos subito comparentes evanescentesque quos caelites fuisse non ambigimus, ex mediis periculis servatus, & in

& in viam reductus est. De quo illustre testimonium extat P. Francisci Roccæ, qui hodieq; Romæ viuit, & Canisij comes erat itineris illi^o, quod expono. Anno cio. io. LXVII. nondum præfectura Prouinciæ defunctus Augusta Vindelicorum Oenipontem petebat Canisius, vt Collegij statum pro officio inspiceret, eademq; opera de regiarum virginum Imperatoris Ferdinandi filiarum parthenone moliendo consilium poneret, qua regia corpora regum regi & Imperatori supremo, Christo desponsa æternum custodirentur. Itum per alpes, quæ ædes sacra est religiosæ familiæ S. Benedicti nomini initiatæ, vbi ab admirandis in supplices beneficiis virgo Ethalensis religiosissimè colitur. Hæret monasterium in edito Penninarum alpium iugo, ad fontes Ambronis, à Boiorum principe & Romanorum Imperatore Ludouico olim à fundamentis excitatum.

Huc

Huc priusquàm Canisius cum Rocca perueniret, Ambronis alueus, nunquam aliàs tam altus, adeò cælestibus aquis intumuerat, vti non riparum tantum crepidines excederet, sed pontis etiam fastigio superflusus, omnia longè lateq; stagnantibus aquis inundaret, geminis duntaxat perticis ab vtròque pontis latere eminentibus, quæ septi loco è ponte vtrinque exurgebant, per quas Canisius procul spectatas transfundendum dicebat. Rocca animaduerso periculo nonnihil cunctatus, monet Patrem de præsentis discrimine: sed Canisio (quod illac sæpius transmisisset, & omnia tuta crederet,) vt pergeret vrgente, Rocca Deo & imperantis religione fretus, cœptum iter prosequitur, iamq; iumentum cui infidebat, aluo tenusmersum propè innatabat, pergat tamen Rocca & pontem ingreditur, quem medium, saxum ingens, sed latens

Q tege-

tegebat, ut ipso pondere molia quarum obsisteret, ne vi fluminis prorsus conuelleretur; in hunc cum equus offenderet, supinatus in ultimum periculum vectorem coniecit; sed in primores tandem pedes placide submissus, morti Roccam eripuit; qui sequentem Canisium monuit, ut ad latus paululum flecteret. Ita uterque incolumis, obstupescente toto pago, qui feriatum ad spectaculum periclitatum concurrerat, Patrumque temeritatem accusabat, quos tantum non in ipsam mortem incurrisse dicebant, quod ipsi viarum gnari, nunquam traicere ausi essent. Ventum dein ad ipsum coenobium, ubi Canisius ab Antistite cum singulari benevolentiae significatione exceptus, ad quietem & moram dilabentium aquarum humanissime inuitabatur: sed ille cum vix paululum respirasset, eodem die in maius discrimen properabat, & nisi Coenobiarca docuisset inuia esse viam, vallem

lem sequi decem millia passuum porrectā, vadis adeo impeditā, vt ex agrestibus paullo ante equo prestanti vehens, frustra tentato transitu reuersus correxerit iter: Proinde moraretur saltē eam noctē, fore vt interim se stagnantes vndiq; lacus in alueum colligerent, & viam profecturis aperirent. Ægrè impetrauit, (quāuis tot momentis rationū adductis, à Canisio prefecto Cœnobij, vt illa nocte conquiesceret. qui ne gratis cœnaret, ad religiosum illic cætū de rebus diuinis paræneticū ante cenā instituit, pro qua illis cælestē orationē propinauit. Postera luce cum Patres sacris operati, ducem itineris eum, ipsum qui pridie altitudinem aquarū explorarat, accepissent, & ex alta Cœnobij rupe in subiectam vallē descēderēt, uolebat Rocca Canisiū mediū inter se, & itineris ducē accipere, ab v roq; si vsus esset, succolādum. Sed Canisius prefidens iumēto quod

Q 2 præ-

præstabat, illis vt porrò pergerent, præcepit, se agmen clausurum. Vallis vtrinq̃ue scopulis in cælum eminentibus cingebatur. Ambro flumen per ima decurrens adeo inflatum erat, vt iustus alueus à circumfusis aquis secerni non possët, nihilq̃ supra, præter montes & cælum; infra præter late stagnantes aquas, apparet. Torrentes ex altis rupium cauernis cum ingenti strepitu vndiq̃ue præcipitabant, semitamq̃; adeò obruerant, vt equi propè innarët. Rocca pro Canisio sollicitus; identidem respectabat, an satis saluus esset. Processum est hac ratione per medias aquas millia passuum tria quatuorue: Cum de more versus Rocca, videt Canisium equo effusum, ac penè totum aquis mersum, & quod deterimum erat, altero pede in subice pedaneo (quem stapedem hodie appellant) periculosè hærentem. Retinebat tamen altera manu habenas, altera

altera iugum ephippij complexus. Rocca Canisij periculo exanimatus, aduerso monte & flumine regredi ad expediendum Patrem non poterat, & à ductore monebatur, ne se commoueret, paruo momento per impetum aquarum cum ipso equo abripi euerti que posse. Desperatis Rocca suppetijs, cælum votis implet, & Canisium conclamatum piæ Numinis prouidentia committit. Inter hæc spectat eminus virum statura procerum, pedibus antegressum, nec prius animaduersum; quæ inclamans, tota que manu vocans rogat, vti hærenti & pereunti Patri succursum eat. Adest vocatus & Canisium pedicis explicat, manu que in subiectum monti campum extra vallem ducit; quem sequutus Rocca, & complexum, Pater, inquit, *non sic meam vnquam, vt tuam hodie sortem dolui, cum auxilia porrigere non possem.* Nunquam alias, inquit Canisius, tam

*benè habui, paratusq; ad oppetendum sui. quid enim aliud optem, cupiamue, quam dissolui, & esse cum Christo? Liberatori dein Canisius; prandebeis, inquit, nobiscum, ubi ad hospitem diuertemus, & gratum beneficio munus accipies. Benè habet, inquit viator, & stratoris vicem functus Canisium in equum tollit, nec progredientem ante destituit, quam in sicco solo (nam & campus exerrantibus innatabat vndis) saluum exponeret, & diuersorium in conspectu haberet, cum repente videri desit. haud dubiè Diuus è cælitum classe, tutelæ Canisij destinatus, vt seruaret virum Christianæ Reip. lingua, calamo, exemploque vitæ amplius profuturum. Et verò cum habitu coloni viator apparuisset, & illud genus hominum minimè opulentum, nec mensas soleat recusare, nec honoraria reijcere, imò vltro re-
 gustius*

gustius fuisse, ex oculis repente sub-
ductum. Hæc propè ad verbum ex
Epistola Roccæ, ex Italico tralata, o-
stendunt, quam cordi fuerit Canisius
Deo, singularem ad eum seruandum
cælitem mittenti. In quam spem nos
par est omnes ingredi, qui causam
Dei & salutem hominum procuramus.
Non reuocabo, quæ supra ex monu-
mentis Augustanis copiosè demon-
strauit, quomodo illustris matrona
Sibylla Fuggera ex Comitum Eber-
steiniorum gente orta, oblata Cani-
sij specie per nocturnam quietem
fuerit ab errore Lutheri liberata.
Nec pulsum Oetingæ dæmonem
reuocabo; de quo Martini Eisengrei-
nij volumen legitur. Friburgi Seba-
stianus Veronius, is quæ supra sæpius
laudauit, hoc quoque beneficium si-
bi à Canisio præstitum solet prædica-
re. Cōtrouersia erat illi cum quibus-
dam, nescio de quibus nominibus ac-
debitis, cuius finem nullum cernebat;

Q4 Iamq;

Iamq; res in eum locum erat deducta, vt omninò putaret renunciandū iis, quæ sibi iure debebantur, ne maiores inde rixarum causæ existerent. Commendauit rem Canisio, qui recepit se eius patronum apud Deum futurum; causamq; intra diem obtinuit, vt postridie præter omnium spem & expectationem, olim appellati, Sebastiano duplum eius, quod petierat, vltro darent, offerrentque. Adeo nihil suis negat clientibus Deus, qui ab humanis auxiliis ad illius tribunal per supplicationes prouocant.

IIIX. Accepi à Iacobo Kellero Collegij Monacensis hodie moderatore, & olim Friburgi politioris literaturæ Doctore (vbi cum Canisio aliquot annis familiariter vixerat, multaq; cum dicta tum facta viri sancti obseruarat) fuisse Canisio librarium, qui dictata calamo excipiebat, in vulgus postea spargenda. Hunc cum vel scribendi labor

labor fatigasset, vel præproperum quietis desiderium cepisset, penso, quod Canisius præscripserat, abrupto, domum properavit. rogarat Canisius paucillam moram, nec impetrarat: Vix pedem ille domo nostra extulerat, cum pœnas suæ peruicaciæ dedit. Ignotus enim nescio quis Mercurius in hunc Sosiam incurrit, colaphoq; tam atroci multavit, ut ignis ex oculis emicaret. Nec apprehendere obiurgatorem iactus, nec videre poterat, à quo tam male acceptus esset. Ita frons effrontis vel inuita erubuit, quæ venerandi Patris vultum noluit reuereri.

Sed vel maximè memorabile est illud, quod Guilielmus Crumenstollius vir domi suæ clarus & Senatorius, ipsaq; canitie & æuo (nam alterū & septuagesimum agit) venerabilis, in summi, uti par est, beneficii loco ponit, passimq; apud omnes celebrare non desistit. Is ex Altaripensi

Qs Cœno-

Cœnobio Friburgum equo rediens, haud procul vrbe, vnà cū equo in altum cœnū & lutum tanto casu prolabitur, vt iumentum sarcinati moles in pedem eius incūberet, vnde se nullo conatu, quāuis diu luctatus poterat explicare, & quod altæ iam essent tenebrę, nemo iacenti sub tanto onere succurrebat, fatigabat ille cælū precibus, surdū tamen, quo ad menti succurrit adhuc in terris degēs Canisius. Ergo rursus ad Deum versus: *Supremi* inquit, *rerum ac mortalium arbiter Deus,* per *Canisium* ego te nostrum, *virum tibi tanta vitæ innocentia & sanctimonia operantem, seruientemque vltimis votis rogo, quæsoque ex hoc me præsentis mortis eripe discrimine.* Dicitum factum, pedem nullo negotio herētibus in cloaca ocreis, calcaribus, & equo miris modis expedit; mox etiam iumentum sequitur trahentē, ipseque fartus tectus domum reuertitur. Quinto post die alteri⁹ negotij causa,

fa, domum nostram Canisij confi-
 lium quæsiturus venit, periculi
 iam immemor, nec certus, vtram
 ope Canisij ex illa nocte & morte e-
 luctatus sit, cum ad eum Canisius: *Ec-
 quid superioribus diebus tecum ad S. Anto-
 nium actum? Est quod erga Deum te gra-
 tum præstes: de me velim omnino taceas:*
 Tū verò alter, non sine confuso ore
 & quodam animi stupore, quod ne-
 minem præter se conscium periculi
 fuisse sciret, & Canisium longè etiam
 dissita diuinitus cognoscere videret;
*Iam, inquit, intelligo, Pater, quo loco sis
 apud Deum. & cuius beneficio præsentem mor-
 tem euaserim. ipse qui tibi hoc significauit,
 antequam ego ingratus vllum verbum fa-
 cerem, sempiternis te bonis auctet ditetque.*
 Tum demum in quanto discrimine
 fuerit versatus, ac tandem implora-
 to per ipsius memoriã numine, salu-
 rem suã expediuerit, cœpit expone-
 re. Certè radius hic mirificè Canisiũ
 nostrum illustrat, & illius cum Deo
 fami-

familiarem gratiam ostendit. Sed hæc & hisce plura de viuo.

Mortuum haud paullo pauciora commendarunt. Nam altero ab animi è corpore digressu die, vultus, qui macie ante mortem extrema confectus, in ossa recesserat, tam læta coloris purpura suffusus, spectatore non solum non terrebat, sed ad contemplandũ etiam atq; etiam inuitabat; cum defuncti os gratiorem haberet aspectum, quàm habuerat pallor uiuentis, *Facies*, inquit Veronius, *Canisii defuncti & lato colore elegans, & clara erat.* ex quo facile de vitæ antea actæ laude morumq; sanctitate existimari poterit, præsertim cum halans ex corpore spiritus, omni florum & aromatum odore gravior circumstantes afflaret; quæ res ita populum affecit, traxitq; vt à sacro Canisij pignore non potuerit auelli, quoad sepulturæ mandaretur. Vnde licet arbitrari, quæ fuerit in cælo triumphantis gloria, cuius

cinis

cinis in terra, iam tum quandam spirabat immortalitatem.

Haud diu fuit post eius obitum, cum ex ordine Senatorio clarissimus vir Christophorus Reiffius Sociorum amantissimus, excussus equo, adeò læsit corpus, vti sex ipsos menses frustra vulnerarij manum expertus, nil nisi iam ferrum & ignem à chirurgo expectaret. Sed vxor Christophori; femina nobilis Barbara Messelonia, vicem mariti dolens, periculumque è sectione metuens ad notum Friburgensibus asylum, tumultum Canisij confugit, precibusq; malum omne à viro auertit; domum quippè ex æde reuersa maritum ignarum voti sui, habuit obuium inusitata gestientem lætitia, & mirificè sibi gratulantè de receptâ præter spè omnem sanitate, qua iam nunc etiam saluus sanusque ac gratus, memorque beneficio Canisij fruitur. Quod vti gestum est, ita publicis Magistris-

gistra-

gistratus tabulis firmatum quæ in chartophylacio Collegij custodiuntur, merito ad verbum, nullo mutato apice, adscribendæ.

Sebastianus Vero S. T. D. Venerabilis Capituli S. Nicolai in Repub. Friburgensi Prepositus, & vacante sede Episcopali Lausannensi in eadem Diœcesi auctoritate Apostolica Vicarius Generalis. Certum facimus, cum Reuerendus in Christo Pater D. Petrus Canisius Societatis IESV Theologus (qui lucubratis operibus Catholica fidei multum adiumenti attulit, & vniuerso Christianismo notus) non tam viuendi ratione commendabilis, quam quibusdam supra humanum naturæ cursum dictus & factis admirabilis extiterit, & non sine certa quadam sanctitatis opinione ex hac vita discesserit: Cuius proinde memoria in benedictione est: Ut posteritati testimonium sit eorum, quæ in hac Vrbe Friburgensi, vbi vitam clausit, admirabilia & super naturalia circa ipsum contigerunt. Subscriptus Notarius iuratus, eiusdem vr-

bis

bi Secretarius, nostri dicti Vicarii consensu & permissione, presentibus testibus infra nominatis, relationem scripto excepit, & in hanc, quae sequitur, formulam redegit.

Wilhelmus Krumenstoll inter primarios Senatus, aetatis annum septuagesimum primum agens, Qui affirmavit, & per propriae futurae salutis spem sanctè testificatus est, dum circa biennium ante obitum eiusdem R. Patris Canisii, in celebre Monasterium Altaripa unius horae itinere ab urbe distans, R. do D. Abbati coloni cuiusdam sui negotium commendaturus, sese contulisset eques, & in reditu comitem à ponte Glanariui rectà domum in villam de Onens tendere iussisset, ipse vero solus circa brumale solstitium pergeret ad urbem & sacellum S. Antonii propè hospitalis fundum, iam obscura nocte & tenebris circumfusus, attigisset, eequum quo vehebatur, non satis validum caeno immersum concidisse, & corruisse, ipsum verò crure ab equo harente,

berente, diu luctatum, & frustra diuersa
 conatum fuisse, quomodo sese inde extrica-
 ret. Tandem postquam diuinum implorasset
 auxilium, & patronorum suorum interces-
 sionem (inter quos prænominatus R. Pater
 Canisius etiam viuus in honore ipsi habitus)
 ut omnipotens ipsius Patris Canisii intuitu
 & meritis, se inde expedire & liberare dig-
 naretur, factum esse, ut ocreis cum calcari-
 bus sub equo remanentibus, & luto immer-
 sis, ipse pede liber euaderet, & illius equum
 etiam extraheret, & reliquum itineris sine
 impedimento conficeret. Post quinque dies ve-
 rò adiens eundem R. Patrem alias ob causas,
 cum nemini eorum, quæ ipsi contigerant,
 mentionem fecisset quod ad eiusdem Patris
 notionem peruenisse potuisset, Patrem Cani-
 sium ultro & per se quasiuisse ab eodem D.
 Krumestoll, quid ipsi ante hos dies vespere
 propè Capellam S. Antonii accidisset? Tum
 ipsum quasi ingratitude conuictum, con-
 festim pudore perfusum esse. & gratias eidem
 R. Patri egisse, quod suis meritis periculum
 euasisset. Ad quæ Pater illum bono animo
 esse,

esse, & supra narrata servare secreta iussit. Interfuere presentes huic relationi Dominus Pancratius Python, olim tercentenarius dux in Belgio, & Vlricus Burgkhnecht, hospitalis maioris D. Virginis scriba, uterque civis Friburgensis, die Mercurij, qua erat ultima Martij Anno à salutifero partu M. D. XCIX. sequenti die primo Aprilis eiusdem anni testibus expressè vocatis, Petro Perret Notario, & Ioachimo Schnell Organista veteri, etiam civibus ibidem, nobilis & honesta matrona Barbara Misselo, Domini Christophori Reiff Senatoris Friburgensis & Domini in Mides Vilarset, & Mesiere, vxor atatis circiter quinquagesimum annum agens, sanctè affirmavit, & bona fide, dum eius maritus in vico, cui parvus paradisus est, equo in terram prolapsus, hoc casu ingentes dolores per sex menses perpessus esset, vt quandoq; integros dies decumberet, aliàs verò dum negotia curaret, difficulter respirare posset; & quidquid hoc dimidiati anni spacio tentasset, diuersis medicamentis nihil profecisset, & anxia esset, ne

R

pro-

propter offensas intrinsecas partes, ad alia extrema secationis remedia recurrendum esset, accidisse paucis diebus postquam R. P. Canisius sepulture mandatus esset, ut anti ipsius fossam genibus prouoluta, Dei ope pro marito egro esflagitaret, meritis & intercessioni incolumitatem eius commendaret; postea domum ex templo reuersa, Maritus hilaris & gratulabundus statim eam colloquutam, omnes dolores sedatos, seq̄ integra valetudini restitutū, amplius difficultates priores nequaquam sentiret. Ex quo ipsam certo cognouisse, & credere, siquidem Maritus ipso tempore implorata opis boni Patris sine vlla apparente naturali causa conualuisset, quod ope & suffragiis eiusdem R. Patris hoc tantum beneficium à Deo impetrasset. In quorum omnium fidem & robur nos prædictus Vicarius, sigilli nostræ Præpositurae appositione, hæc præcedentia fide digna testimonia iuxta Notarij Chirographū confirmauimus.

Antonius à Montenach.

Vidua

VIdua ingenuis orta natalibus o- **XIII.**
 lim à mariti, (qui cum non am-
 plius sex menses vixerat) morte ca-
 stimoniam Deo consecrauit, & vsa
 Canisio à confessione, constanter
 decem & octo annos seruarat, cum
 defuncto Canisio ac veluti custode
 castitatis remoto, à plurib⁹ in matri-
 moniũ enixissimè peteretur, quam-
 uis omnium vota petitionesq; forti-
 ter reiecerit, cœpit tamen ex ea re
 mira cogitationũ turba agitari qua-
 tiq; , adeo vt nullum tanti mali exitũ
 reperiret, præsertim cum proci semp
 instarēt, & Penelopes nouę cōstantiã
 quotidianis sollicitationibus & op-
 pugnarent, & vehementer etiam fati-
 garent. Tandẽ illa inops cōsilij, auxi-
 lium à Canisij tumba postulauit, &
 subitò impetrauit, vt non solum am-
 bientiũ postulationes facillimè vin-
 ceret, sed omni etiam animi vexatio-
 ne liberaretur. Eadem graui morbo
 R 2 impli-

*Castimo-
 nia a siluna
 Canisio.*

implicata, artibus medentium frustra tentatis ab animi & corporis sui medico presentem opem impetravit. Eidem in faucibus hæserat fragmen ossis, & diu solaque in ædibus cruciata, implorato familiari auxiliatore, os ex ore expuit, & assiduis patrem laudibus coluit. Alia etiam Epilepsiâ ad tumulum Canisij liberata est.

XVIII.

*partu le-
vata.*

Honestæ matronæ biduum parturientis, & iam de foetu enitendo desperantis, corona B. V. Canisij ori & collo admota partum conclamatum, paullo post viuum explicavit.

*Rosarium
Canisij
medicum.*

Et hæc beneficia hodie Friburgi dicuntur propè quotidiana. Servatur ad eum usum Canisij Rosariolum pyxide clausum; & ad laborantes petitum transmittitur. Multum potest pietas credentium, quam sæpè spectat Deus, ne quid nobis fortasse plus æquo, arrogemus.

Ante bienniū cio. inquam 100. XII.

sexto

sexto Idus Iunij ancillabatur puella nobili matronæ Beremannæ viduæ, prætoriiis olim nuptiis claræ; hæc, grassante clamper urbem pestilitate, morbo contacta sensit ead. se lue, qua olim etiam laborarat, infectam. Ad capitis enim & pectoris dolores vlcerosâ quoque vomica eruperat, certa pestilentia nota. Incerta vitæ neque negligens salutis rogat familiares ancillas vti sibi sacerdotem current accersiri, cui noxas aperiat, priusquam decedat. Neglexere tamen famulæ preces agræ, veritæ ne domus infamia mortis notaretur. Sed quæ decumbebat (cunctante curione, quod vocatus non esset) ne ante noctem in expiata vitâ pelleretur metuens, venit in memoriam Patris, qui ad D. Nicolai sepultus (cuius nomen ignorabat) dubiis temporibus soleret in auxiliũ vocari. Huic commodè vouet preces ad tumulum ipsius, si efficeret, ne ante noctem absq;

R 3 pecca-

peccatorum confessione exspiraret, vix conceperat votum, & pulsus omnibus corporis malis surgit è lecto, & quotidiana cum reliquis in familia opera exequitur, ludantibus domesticis quasi inualetudinem ex ignavia simulasset. Sed & ipsa quoque infelix oblita voti cœpit dubitare, an à Canisio esset curata. Enimvero extemplo in eandem relapsa morbū, nihil habuit prius quam vt ad Canisij conditorium properaret, votoq; se exsolueret. accurrit, apprecata est & salua domum absterfo etiam infami tubere rediit. Ita rem hanc Collegij Friburgēsis præses Barptolemæus VVeldensis publica Magistratus auctoritate signatam, ad me perscripsit.

LVCVBRATIONES CANISII.

CAPVT

CAPVT V.

Canisius bene latinè doctus, Eloquentiæ puer magnam operam posuit, quæ postea res diuinas tractanti magno subsidio fuit. Ut enim corpus quamuis elegãs & venustum, si tamen a pro cultu amictuq; careat, dignitatem amittit; Ita disciplinæ grauiore, nisi cultu orationis & maiestate compositionis excolantur, multũ de dignitatis auctoritate perdunt. Et quamuis Canisius pigmenta Rhetorũ, & lenocinia verborũ neglexerit, vsus tamen est non incõmodo barbarouẽ genere dicẽdi, (quale id etatis passim per Theolgos grassabatur) sed cõmodo, & reb⁹, quas tractabat, accommodato, vt in ipso neglectu curiosẽ elegãtiẽ honest⁹ quidã orationis habit⁹ cultusq; appareret. In libris porrò cõdendis scribẽdisq; tantũ studiũ adhibuit, vt manum de tabula vix posset tollere, adeo nullũ emendandi & recognoscendi finem

Eloquentia ad omnem vitam & summa studia necessaria.

Diligentia Canisij

faciebat, etiam tum, cum formis aeneis subiecti libri sub prelis gembat, fatigabat subinde operas aliis atque aliis verbis identidem subiectis uti propè per vim scripta illi fuerint extorquenda, quod nunquam sibi satisfacere videretur, ut vsu venit iis, qui non ut populo placeant, condunt fabulas, sed ut orbem terrarum vel à prauis erroribus mentis expediât, vel peruersos populi mores emendent, allaborant. Applicauerunt illum parentes Iuris prudentiæ; propebat Canisius ad sacrarum litterarum cognitionem, quo illum diuinior mens trahebat. Ut patri tamen obtemperaret, & leges aperte perdiscebat & clam rerum celestium studiis vacabat, in quibus tantoperè profecit, ut facile equales omnes superaret. Statim enim à patris morte se sanctioribus Theologiæ disciplinis totum emancipauit. Et quia semper Musis Virginibus cum Venere malè

malè conuenit, pudoris quoque flo-
rem æterno voto consignauit, neq;
lęsit vnquam. Cęleste quoq; Numen
in purā & sanctā mentē pleno se flu-
mine infudit, quod postea p̄ calamū
& vocē in omnes p̄pe gētes effudit.
Cōposuit enim volumina non pau-
ca inter ingentes negotiorū moles.
Primū omniū S. Cyrilli pōtificis Ale-
xandrini vigilias duobus volumini-
bus distinctas ex Melchioris Nouesi-
ani formis edidit, quas ego tamē non
vidi. Sed ita narrant Acta Collegij
nostri Colonienſis. Anno CIO. IO. XLV.
*Canisius deinde reuersus Coloniam Theolo-
gicus studiis se totum immerſit, formatuſq;
Baccalaureus, Cyrilli Alexandrini opera
duobus tomis distincta ex officina Melchio-
ris Nouesiani eleganti typo edidit, quorum
alterum Archiepiscopo Sebastiano Mogun-
tino; alterum Theologiae studiosis condisci-
pulis suis dedicauit. Hoc adieci, quod in syl-
labo lucubrationum Canisii, Cyrillus fue-
rit præteritum. S. quoque Leonis Pōtificis ope-*

ra omnia, emendauit in Vbijs. Deinde
 viennæ *Summam doctrinæ Christianæ*, si-
 ue *Catechismum*, breuem quidem illū,
 sed præclarissimum, & qui copiosæ
 bibliothecæ instar sit conscripsit:
 quem Petrus Busæus nostræ Societa-
 tis Theolog⁹ pereruditus locupleta-
 uit, explicatis & integrè ad verbū ad-
 ductis sanctorū Patrum testimoniis,
 quæ Canisius extra ordinē versuum
 ad oram indicauerat, & in angustum
 coaceruauerat, quasi digitum in fon-
 tes intendens⁹.

Scrispsit etiam aduersus Magdebur-
 genes Centuriatores *Comentario-*
rum de verbi Dei corruptelis.

Tomos II. quorum prior est

De venerando Christi Domini præcurso-
re Ioanne Baptista. Posterior.

De sanctissima Virgine Maria Deipara
 ingens atq; spissum opus in sex libros
 diuisum: in quo quidquid impij
 mētuntur, & ad deprauandas scrip-
 turas, & præcursoris, & Dei Matris
 glori-

gloriam obscurandam adferunt, luculenter, grauiter, eruditeq; cōfutat. Scripsit Fastos Sanctorum ad modū Romanum, Adonis, Bedæ, & aliorū.

Concionum Tomos II. seu Notas aureas in Euangelia Dominicarū, & Festorum per totum annū, senecta iam ætate.

Et duos alios libellos aureos, *Exercitamenta Christianæ pietatis, & Manuale Catholicorū*: Et hæc quidem latina voce, nostrate verò Germ. scripsit, *Conciones in quatuor Dominicas aduentus, & in Natalem Domini.*

Librum precatationum.

Librum de confessione & communionem.

Vitas SS. Fridolini, Mauritij, & Sociorū Thebeorum. D. Nicolai Eremitæ.

Deniq; euulgauit & latinè.

Selectas à se D. Hieronymi Epistolas.

Parabat & volumen de Christo, & alterū de S. Petro, quemadmodū de Beata virgine, & Ioanne Baptista confecerat, sed conatus tantos vires destituere. Apponerē huc Alphonsi

Sal-

Salmeronis Epistolam ad Canisium olim datam, qua viri eruditio & virtus mirificè illustratur. Sed quia longior est, quam vt huc transferatur, & in Salmeronis operibus legitur, poterit lector illã inde, si volet, petere.

ELOGIA IUDICIA QVE VARIORVM DE CANISIO.

CAPVT. VI.

CAnisio, nescio quo pacto contraferè morem sæculorum vsuuenit, vti viuus plurimum celebraretur, & mortuus amplius coleretur, præsertim vbi sacrũ eius pignus corporis apud Heluetios cum summa veneratione custoditur. Virum admirabantur Pontifices, venerabãtur Cæsares, Cardinales, Principesque officiosissimè complectebantur; antagonistæ formidabant, inferorum Principes refugiebant, tanta de viuētis virtute fama longè lateque differebatur. Ferdinandus Imperator tuenda

endæ pietatis & Catholicæ doctrinæ per omne imperium Romanum defendendæ ac propagandæ studiosissimus, Canisium in edicto suo pro illius catechesi præposito appellat *honorabilem, religiosum, deuotum, sibi dilectum*. Albertus Boiorum princeps illud columen Germaniæ, secundum Deum, Canisio & Hoffæo religionē Catholicam, & salutem gentis suæ defensam & retentam in acceptis retulit, solitus de utroque dicere: *Petrus Apostolus, & Paulus doctor gentium, ipsi nos docuerunt legem tuam Domine*. Ex annalibus Academiae Ingolstadienæ, cui cum summa potestate præfuit, hoc factum de illo iudicium huc putauit transcribendum.

*Alberti
Principis
Boiorum
iudicium
de Canisio
& Hoffæo.*

Anno Domini MD. L. die XVIII. Octobris Rector CXLIX. Petrus Canisius Doctor, Theologus, & professor Societatis IESV Collega. De hoc Magnifico Domino Rectore nescio certe quid scribam. Nam si tantum eius ponam nomen, multus & præstantis-

Ex Academia Ingolstadiana Annalibus.

stantissimis illius viri, & de Catholica Ecclesia optimè promeriti virtutibus fit iniuria: Si Encomiasticum instituam, luci intulerò tenebras. Quid igitur faciam in eo, qui laudari neque à me, neque à disertissimo quoq; potest condignè? Remitto laudem ad illius opera, & disertè, & eruditè, & Catholicè hætenus edita. Si quis meliora & maiora, quam ego possum, se præstare confidit, is viderit, quomodo de tanto heroe, tam pio viro, tam forti Ecclesie Catholicae Athleta benè possit dicere. Ego unum dixerò: Lumen est nostro tempore inter Doctores Ecclesie. Viuat sibi, viuat Ecclesie, & religioni Catholicae.

Addamus & alterum ex eiusdem Academiae monumentis.

Sed ad propositum, & incomparabilem virum Petrum Canisium diuerto, cui tamen Encomiasticum minimè polliceor, sed id tantum præstiturum, ut eum ab oblivione apud posteros vindicem, & qualemcumq; inter Theologos possit habere locum. Dicam tamen

tamen quod sentio: vir est diuini propemo-
 dum ingenij, & eruditionis incomparabi-
 lus, Philosophus eximius, quod illi penè cum
 omnibus Patribus de Societate commune
 est; Theologus profundus, & lectionis insi-
 nita, quod cum plurimis; sed quod illi neq;
 omnino cum multis, neq; omnino paucis est
 commune, Orator valde eloquens, Eccle-
 siastes pariter grauis, & iucundus.

Canonicus
 Orator,
 Conciona-
 tor, Philo-
 sophus,
 Theologus

Probauit & eruditionem suam & elo-
 quentiam, & in dicendo prudentiam (nam-
 que eloquentia sine prudentia & eruditione
 est inanus garrulitas) sepius Illustrissimo
 Duci Bauariæ Alberto Quinto, cui iure &
 merito fuit gratissimus; tum etiam multis
 annis Ecclesiæ & vrbi Augustanæ, vnde dis-
 cedens tanquam sui amoris quoddam pignus
 reliquit Dominum Gregorium Roseffium.
 Deus Opt. Max. tantum virum, tam fortem
 Ecclesiæ suæ propugnatorem, tam bene de re-
 ligione meritum, lumen deniq; Doctorum Ec-
 clesiasticorum amplissimum & clarissimum quam
 diutissimè seruet incolumè, Et post hanc vitam
 pro

pro exantlatis eius in Ecclesia & religio-
nis incolumitatem & incrementum labori-
bus, æternam ibi æterna vita coronam be-
nignè largiri dignetur.

Ex Patrũ
Academi-
corum, Et
Academia
ipsius iu-
dicio de
Canisio.

Hæc de viuo Canisio Annales In-
golstad. Posuit eidem mortuo Aca-
demia Theologica hoc elogium.

Petrus Canisius Neomagenſis ex Gel-
dria, S. Theologiæ D. primus è Ger-
manis Societatis I E s v Religioſus ve-
rè Germanus, ac deinde eidem Soci-
etati in Germania primus Prouinci-
alis Præpoſitus, ab ipſo B. Patre I G-
NATIO ob inſignem animi modera-
tionem, conſtantiam, prudentiam,
à ſummis ad ſumma non rarò miſſus,
vocatus, poſtulat: à G V I L I E L-
M O I V. vtriuſq; Bauariæ Duce ad hæc
Academiã, in qua profeſſoris The-
ologi, Procancellarii & Rectoris mu-
nere functus; ab Othone Cardinali,
Epifcopo Auguſtano ad S. Conciliũ
* *Ferdi-* Tridentinum à * C A R O L O V. Im-
* *nando.* peratore in Cauſa Religionis Wor-
matiam

matiam; ab Imperatore Ferdinando Augustam, atq; ad Episcopatum Viennensem, quem recusavit. à Pio IV. Pont. Max. ad fidem in Germania ac Polonia propugnandam, propagandam, &c. Dum & sacris concionibus, etiam apud Imperatores & Duces assiduè habitis, & variis libris pro fide, pro pietate editis, rem Catholicam mirificè iuisset, promovisset, & perpetuam vitæ innocentiam, & summam in omni virtute præstantiam, admirabilem sanctitatis opinionem consecutus esset, tandem Friburgi Heluetiorum sanctam animam Deo reddidit die festo S. Thomæ Apostoli. Anno MD. C. LXXVII. Vixit annos LXXVI. Menses VII. dies XIII.

Guilielmus Eisengreinius in Catalogo testium veritatis. *Petrus Canisius, sacre pagine Doctor, Societatis IESU, vir cum eloquentia, tum multarum rerum peritia & mirabili ingenii flumine præstantis-*

S tiffi-

tissimus, philosophus clarus, Orator sacundus, Theologus sacrarum legum exercitissimus, Catechismum Christianum perfecit. Sacra quatuor Evangelia, & Epistolas Pauli commentariis illustravit doctissimis, Martyrologium siue de Sanctis Ecclesie scripsit.

Cornelij
Loos.

Iuvat & Cornelij Loos Calliditas tabulas adducere ex libro de illustribus Germaniæ scriptoribus.

Petrus Canisius Nouiomagi Geldriæ Belgij prouinciæ principe oppido, ex honesta familia Patre consule progenitus. Quum rei literariae felicem operam nauasset, utraque lingua doctus, quo maiore commoditate sacris studiis posset incumbere (ut de eo quidam scribit) ordinem Societatis ingressus est. Qui sacrae professionis sublimi purpura donatus, Ingolstadt, Dilingæ, & in alijs Gymnasijs, & Germaniæ locis diuinas literas professione prælegit; simul alia pietatis officia strenuè exequens. Quumque præter eruditionem

insigni facundia præmineret, Augustæ Vindellicorum Ecclesiastes quondam ab Othone Cardinale Augustano constituitur. Quam functionem cum magno Catholicae religionis zelo exequeretur, ut ipsum aduersus profanas harescon nouitates assereret, & comprobaret, nominis celebritate passim omnibus innotuit, adeo ut sui ordinis columen facile haberetur.

Nec Ioannes Cochlæus tacuit Canisium Epistola ad Hieronymum Verallum Archiepiscopum Rossanensem, postea Cardinalem, & Nuntium Apostolicum ad S. C. M. Eystadio (anno MD. IX. XLV. Wormatiam reor) missa, qua primos nostræ familiæ Patres vocat integerrimos, doctissimosque viros, piissimos in Societate nominis I E S V Christi fratres, M. Nicolaum Bobadillam Hispanum, & M. Claudium Iacium Allobrogem, ac M. Petrum Canisium

Sicambrium, qui, inquit, cum Reuerendissima Dominatione tua familiarissime conuersantur, ac Deo & proximo omni pietatis & charitatis officio famulantur.

*Baronij
Annali
primo.*

Illustre quoq; de Canisio iudicium est Baronij Cardinalis. *Interim, inquit, his frueri, quae venerandus P. Canisius, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias, non minus pie quam ornate atque erudite suo more scripsit. Eiusdem leges de Canisio elogium A. xxxi. Licet ad illos imperitiae, dementiae, ac ut vno verbo dicam, nequitiae redarguendos summo iure non defuerit vigilans studium eruditissimum ac maxime pii viri Petri Canisii, ad quem, qui tanta cupit, amandamus.*

*Bonhomij
Episcopi
Vercellen-
sis.*

Quid de Ioanne Francisco Bonhomio antistite Vercellensi dicam, qui Canisium Senatui populoq; Friburgensi primùm sistens: *En, inquit, habetis virum non secus ac pignus quoddam sacrum, singulari venerationis cultu prosequendum, custodiendumq;. adeò religiose de Canisio minime malus pietatis arbiter sensit.*

Riba-

Ribadeneira in syllabo scriptorū <sup>Ribade-
neira.</sup>
 Societatis hæc de Canisio tradit: *Petrus Canisius natione Belga, patria Nivomagensis, à puero se dedit studio pietatis. Cum nata nondum esset Societas, femina quaedam opinione sanctitatis vulgo nobilis, matrem eius admonuit, ut magna Petrum cura educaret, quod brevi Religio quaedam Clericorum instituenda foret, quæ eximias Dei Ecclesiæ utilitates esset allatura, in quam Religionem filius eius adscriptus vir apprimè insignis haberetur. Vaticinium seu præ-sensionem feminae rei probavit euentus. Nam paulò post Societas instituta est, in eamq; Petrus anno salutis CIO. IO. XLIII. P. Petri Fabri opera primus omnium Transalpino-rum cooptatus, illam exemplo, doctrina, præstantis ingenii monumentis recens natam mirum in modum illustravit. Germaniam superiorem Præpositus Prouincialis rexit, concionibus auxit, Hereticos disputationibus repressit, Catholicos confirmavit. Ex quo heretici Canisium **CANEM AVSTRIACVM** per ignominiam, ap-*

pellabant, quod in Austria plurimum versaretur: Sed haud canem mutum, aut non valentem latrare, sed qui latratu ac morsu lupos passim grassantes ab ovili Christi arceret. Episcopatum Viennensem à Ferdinando Romanorum Rege, sibi oblatum constantiter repudiavit. Rursum: Porro de Canisii candore animi, puritate, humilitate, deuotione, orandi studio perfecta omnium humanorum affectuum mortificatione, ardore fidei, animarum Zelo, indefesso labore, & perpetua contentione, qua religionem Catholicam semper tueri, ornare, amplificare non destitit, ceterisque eius ornamētis virtutū, multa possent dici, quæ iustum volumen desiderant.

RVBERTI MYRÆI IVDICIUM
VM DE CANISIO, ET ENCOMIUM.

ABSoluam hoc caput vbi nouas Myræi tabulas pro honore Canisij explicaro. Sic enim ille in Elogiis Belgij scriptorum: *Vt magnum illud Ecclesie lumen Augustinus olim in Affri-*

ea Manichæos, Donatistas, & Pelagianos;
 sic nostra ætate Lutheranos, Calvinistas, &
 Anabaptistas in Germania strenuè Canisi-
 us oppugnauit. Is Neomagi, quod vetustū ac
 celebre Sugambrorū, (Ducatus hodie Gel-
 drici oppidū est, ad Vahalim fluiuium) Patre
 consulari natus anno CIO. IO. XXIV. (errat
 in añis Myræus) adolescens ob varias in-
 genii dotes, Mogūtis celebris fuit. Eo tū for-
 tē Colonia Agrippina Petrus Faber Allobrox
 vnus ex decē primis Ignatii Loiola sociis ve-
 niens, Petrum morum innocentia & doctri-
 na singulari sibi charū in Societate IESV ado-
 ptauit. Post in Italiā missus, Primus sociorū
 Rhetoricā in Sicilia docuit; Ciceronē quot an-
 nis assiduè legēs: Vnde eā sibi eloquentiā gra-
 uī Theologo dignā comparauit, vt seculi sui
 Hieronymus audiret. Inde euocatus ab Ig-
 natio mittitur ad Guiliehmum Bauaria
 Ducem, Ingolstadii scholasticam quam
 vocant, Theologiam professurus, Al-
 phonso Salmerone & Claudio Iaino collegis.
 Sed & alias Germania Academijs, in eis Vi-
 ennensem Austriorū, Pragensem Bohemorū,

CIC. IO. XXI

natus est

non XXIV

Canisius

seculi sui

Hierony-

mus.

Dilinganam Suenorum, Coloniensem Vbiorum, Friburgensem Heluetiorum docendo illustravit. Concionibus autem (nam & Germanica lingua disertus erat) in aula Ferdinandi & Maximiliani Imp. Guilielmi & Alberti Bauariae Ducum, Othonis Truchsesii Cardinalis Augustani, aliorumq; principum valuit. Ferdinando Casari imprimis charus erat acceptusq;, cuius etiam auctoritate ac iussu Catechismum verè aureum bono publico conscripsit: quem civis eius ac propinquus Petrus Busæus Societatis eiusdem Theologus, citatis è SS. Patribus integrè locis mirificè illustravit. Eiusdem quoq; Imperatoris auspiciis Praga primus Collegii Societatis fundamenta posuit, quo Hussitarum, & Wiclefitarum hereses infringerentur. Et mox Ignatius Germania Provincialè præfectum instituit. Cumq; ea ferè tempestate Ministri Magdeburgenses sumtibus protestantium in Germania Principum, Centurias, hoc est, mendaciorum plaustra euulgassent, primus ferè Canisius pro Deipara virgine & Christi Domini præcursore pugnavit,

uit; edito ingenti de corruptelis verbi Dei volumine, quo petulanter atq; impiè Diuus insultantium hereticorum calumnias dissipauit. Annis iam plurimis docendi concionandiq; munere consumtus, quæ cogitata primum, recteq; obseruata de SS. Apostolorum dictis factisq; contra sectarios in aduersaria retulisset, quæq; in Euangelia anni totius legendo pieq; meditando notasset, literarum monumentis disertè consignauit; vocauitq; NOTAS ET MEDITATIONES EVANGELIORVM, festorumq; annidierum. Eis sanè perutiles qui de superiore loco cum spiritu fructuq; de verbo Dei disse-rere, ad populumq; verba facere in tanta Homiliarum copia student. Apud Heluetios ad extremam vsq; ætatem degens, adeo carus fuit, ut eripi sibi innocentissimum virum minime paterentur. Naturæ concessit non sine opinione sanctitatis Friburgi in Heluetiis, CIO. IO. XCVII. senex quidem & ætate defecta, qui tamen propter excellentem doctrinam ac virtutem videbatur omnino mori non debuisse. Hæc Myræus

S ; quasi

quasi panegyrica Canisio condens,
tetrastico concludit.

Quis fidei expediet mysteria ! Petrus opella

Exigua fidei grande recludet opus.

Petrus, quem coluit felix Germania Patrem

Quem stupuere olim curia, templa, schola.

Sed literæ & eruditio & præcepta
viuendi libris tradita tum demum
profunt auctori, nec minus lectori,
cum rationes vite à doctrina non dif-
fentiunt, quod vt faceret Canisius,
omni ope contendit, vti tribus sane
libris iam ostensum est.

Iam aduersariorum opinio de vir-
tute & eruditione Canisij non minor
erat apud plerosq; omnes, quam no-
strates, quos supra ad testimonium
citaui, cum ostendi illum vel aucto-
rem Societatis vniuersæ existima-
tum, vel certè eiusdem in-
stauratorem.

DE VITA ET
MORTE R. P. THEODO-
RICANISII, QUI FUIT PE-
TRI EX PATRE FRATER.

IDEM AVCTOR.

Antisæ loco complectar
paucis, quæ partim ex ip-
so Theodorico cognoui,
partim ex familiaribus
eius accepi. Nec enim
meo quidem animo multum Petro
in religionis studio concessit, quam-
uis virtutem omnibus modis tegere
solitus sit, cum esse, quàm haberi san-
ctus mallet.

Natus & hic, vti Petrus Neomagi Si-
cambrorû, eodê Patre, diuersa matre

S 2 anno

anno post Christum Natum sesqui
millesimo altero super tricesimum,
disciplinis elegantioribus, philoso-
phicis, & Theologicis adeo celeriter
excultus, ut altero & vicesimo huma-
nam & diuinam sapientiam profes-
sus publicè, supremis Academiarum
honoribus ornatus sit. Moribus erat
tam honestis & pudicis, ut florem æ-
tatis nulla vnquam labe sordèue cu-
pidinis aspersisse putetur. Vbi verò
cœpit cogitare, quod genus vitæ se-
queretur, ingentibus curarum æsti-
bus iactatus, nullam animo quietis
partem capiebat, quoad decreuit su-
um inter Socios nomen se professu-
rum; extemploq; ut ipse mihi coram
falsus est, cogitationum fluctus sede-
re, omnesq; turbinum ac turbarum
procellæ posuere, uti tanquam in se-
reno tranquilloq; mari, portum sibi
secundis ventis subisse videretur. Cū
deinde Petro Canisio fratri, Sociis
præfecto votū coram exposuisset, pe-
tissetq;

tissetq; , vt illud ratū sanctūq; vellet,
 & se in Societatis familiā cooptaret,
 Petrus eius constantiā (non minus ac
 B. Stanislai Koskæ) haud paucis ex-
 perimētis explorauit, iussitq; longo
 itinere Romā petere, & ab ipso Igna-
 tio impetrare, quod à se efflagitasset.
 Properauit ergò Romā Theodoricus
 anno Christi CIO. IO. LIV. cum alterum
 & vicesimum ageret ipse , atq; ab ip-
 so B. P. Ignatio gentis nostræ condi-
 tore in familiam Societatis adscitus
 est, a deoq; post aliquot menses, in ip-
 sius contubernium admissus, vt ipsi
 Socius à cubiculo esset, quo post bi-
 ennium ad cælitum Societatē euo-
 cato , Theodoricus in Germaniam
 missus, tribus Collegiis cum Reçtoris
 auctoritate præfuit annis omninò
 triginta; Monacensi aliquot, Dilin-
 gano ipsos viginti, reliquos Ingolsta-
 diano , quæ tria nobilissima sunt &
 frequentissima Prouinciæ nostrę do-
 micilia. Eo demùm onere leuatus,
 Lucer-

Lucernam Heluetiorum missus (mirificè enim illam gentē propter singulare studium pietatis cōplectebatur) operā suam tum Sociis domi, tū exteris in templo vtilē locauit. Sed cū Ingolstadij, vbi domestica potissimū eaq; frequens Societatis iuuentus ad maiores disciplinas eruditur, Rector desideraretur, quod is magno rerū esset vsu; & auctoritate ob virtutis & sapientiæ existimationem plurimum polleret, denuò ad gubernacula Academici Collegij Lucerna Ingolstadium, natus tertium & sexagesimum annum euocatus est. Enimverò cum tanta ætas tot laboribus victa, moli negotiorū succumberet, Medentium cōsilio curis grauiorib⁹ exoneratus rediit Lucernam, anno Christi 1510. xcvii. quo Petrus Friburgi decessit, cuius mors cum Lucernæ intermensam cum virtutū eius encomio nuntiaretur, Theodoricus illico neruorū stupore obriguit

apo-

apoplexia tactus. qui casus adeo Patrem afflixit, vt omnem illi memoriã literarũ, adeoq; nominis sui, vt olim Messale, & Alberto M. aliisq; eriperet; linguãq; vsu penitus tolleret, nisi quod duo salutis nomina I E S V M & M A R I A M expedite semper pronuntiare, fat doctus sibi & cælo. sed hoc singulare & memorabile est, cum vsu linguã & memoria careret, neutra tamen destitutus videbatur; quod quamuis ipse neq; legere posset, neq; ab aliis lecta pronuntiare, legentes tamen intelligeret; ita vt ab aliis pronuntiata vel affirmaret, si vera nosset; aut abnueret, si falsa crederet. Poterat & verba formare, sed non ea, quæ maximè vellet, aliis atq; aliis linguam subeuntibus, presertim cum sua certis locis ac personis nomina edere conaretur. Hoc inusitatum morbi genus illi Petrus Canisius, cum ad eum reuisendum Theodoricus Friburgum venisset, per
 amba-

ambages quasdam denunciarat; Theodorice, inquit, *mortis meae nuntius vide quid tibi allaturus sit.* Exposuit hoc postea Theodoricus familiari, antequam vlla inualetudine tentaretur. Amplius inde septennio, malo hoc immedicabili laboravit, & nonnunquam in vltima iam vitæ linea stare videbatur, præsertim cum ex Heluetia Augustam deportatus esset. Inunctus tamen oleo sacro, & sensum & vocem quoquo modo recuperavit, circumstantiq; Patrum coronæ, ut abirent, imperavit; obeundi tempus nondum adesse. Simulq; petita Virginis Dei genitricis imagine lecticæ obuertenda, dulce cum Dei parente colloquium instituit. Saluti tunc creditur fuisse B.P.N. Ignatij pileus ægrotanti impositus. Hoc molestissimum patientissimo videri poterat, quod intra tot annos velut in Solitudine positus, cum nullo communicare animi sensa posset (quod maximum

Ignatij pileus in Augustano Collegio servatur.

ximum solet ægris adferre solatium, cum per sermonis communicationē dolorum suorum quasi partem aliquam in aliorum humeros exonerant, quos sua causa dolere animaduvertunt) conscientiam tamen ita aperiebat semper, vt nihil desiderare posset, qui illum audiebat, ipseque si quid à se offensum putaret, vel patrē quæreret, vel si æger non posset, accersiri iuberet. Pari modo cum superiore sermō acturus, verbis vtcunque dixit instructus. Cum verò & ab exteris, ijsq; principibus viris subinde conueniretur, suam infantiam causatus, ipso deinde silentio & religiosa corporis compositione satis abundè locutus censebatur. Verum quantacunq; in eo fuerit ad loquendum cōfusa verborum dictio, gemina tamen illa nomina IESVS & MARIA, ceu sacre militiæ tesseram tam pertinaciter retinuit, ediditq;, quoties voluit, vt reliquorum verborum iacturam

T facili-

facilius ferret: cordi proculdubio ista
 insculpta hærebant: valenti namq[ue]
 & ægrotanti, sedenti & stanti in ore
 sine errore versabantur. Maximè
 verò molesta illi fuit à sacrificiorum
 liturgiis & horarum Canoniarum
 recitatione cessatio. qua de re serio
 cum suo Socio egit; cogitaret (si
 qua ratio esset) velle se de integro
 literas, & earum elementa discere,
 cum frustra se velle animaduertit,
 grandiusculo caractere inscribi vo-
 luit libello suo precario dicta gemi-
 na atq[ue] maximè salutaria nomina
 I E S U S M A R I A, quæ vti sola
 affari sine discrimine, ita legere sine
 errore potuit. Quamuis autem
 alia legere ipse nesciret, promptissi-
 mas tamen legentibus aures præbu-
 it, & facilè affecutus est; seque in-
 terdum & lectorem salubriter ad-
 hortabatur, vsq[ue] dum vltimo bien-
 nio Ingolstadij (nam eo Augusta
 commigrarat) prælegentem ampli-
 us

us non caperet. Circa res diuinas, quas nunquam non reuerenter etiam æger habuit, tantum quidem fuit illius studium, vt sacram Eucharistiam suscepturus noctem maiore sollicitudine, quàm fractæ ferrent vires, non sine periculo grauioris mali, traduceret. Frequentes eius erant querelæ, nulla quod in re vsui nobis esse posset, & tamen nihilominus tam benignè haberetur. Nec suus gestui omni ereptus ad pietatē erat vsus: nam ea manus, quæ in aliis officiis, & corporis ministerio ferè deerrauit, in cruce formanda admodum erat docta, & verò etiam salutaris. Fuit siquidem, qui tum aliàs sæpè & amanter ad patrem viseret, tum etiam cum se grauioris valetudinis tentari sensit initiis, certus de valetudine, si Patris Canisij se dextræ subiecisset, qua ille à se abeuntes piâ quadam consuetudine in crucem formandam exercita pro-

T 2 seque-

sequebatur. Hæc illi per septennium
 & amplius vita fuit, quam optimus
 quisq; veluti duram sortem misera-
 tus, ille patientia superavit. Sæpè co-
 gitantem subiit mirari, quæ tandem
 causa diuturni mali Theodorico fu-
 isse potuerit? tandem venit in men-
 tem hanc illi à Petro pro piacularib'
 flammis expiaticem leuium culpa-
 rum, quibus pleriq; omnes obnoxii
 sumus, molestiam impetratam, ut
 hic per diuturnam patientiã ibi ple-
 nam consequeretur indulgentiam,
 nisi fortè (quod præterita illius vita
 & virtus iubent credere) ad augen-
 dum immortalitatis decus & coronã
 hanc illi summus Agonotheta mate-
 riam tolerantia obiecit. Quid enim
 toto septennio non est passus! cum
 nec petere quidem possët, si quid vel
 deesset, vel desideraret; & quamvis
 nutu conaretur exprimere, quod
 optabat, sæpè tamen administer illi-
 us non assequebatur, quod volebat,
 sæpè

sæpè & contrarium porrigebat: cui
 rei vnicum exponam factum, ex quo
 de pluribus poterit existimari. Fau-
 ces Patris grauis dolor occuparat,
 quod ille digito ori admoto docere
 volebat, vt intelligeret, qui illius cu-
 ram habebat. Sed hic ratus illi dentes
 condolere, vocato chirurgo eximi
 iussit, à quo torqueri patrem existi-
 mabat. Is genuinum fregit. Risum
 mouebit hic famuli error legenti-
 bus, sed misero patri auxit dolorem,
 quem tamen (vt iam pridem didice-
 rat fortiter esse miser) constanter tu-
 lit, donec tandem animaduersum
 est, in faucibus malum hæerere. Iudi-
 cij bonam partem retinuit: cætera
 infanti similior, maximè sub finem.
 Hunc cum præsentiosem ipse iuxta
 alios aduerteret, sacro oleo inuncto,
 ad Cælum, ad Cælum, quanta potuit
 voce proclamauit: dehinc ad sua sa-
 lutis Symbola (I E S V M inquam, &
 MARIAM) reuersus nunquam illa non

reuoluit, & cum iam ad vtrumq; amplius non sufficeret, alterutrum effatus est, linguâq; magis hebetata, cum integrè MARIAM non posset, inchoato nomine verbum tertiabat, dum elinguis deficeret: dextra interim cruces effingebat, huic itidem obri- gescenti sinistra subiit, sed ipsa officij huius insolentia in ipso conatu elan- guit. Tandem vt decenter occumbe- ret, composito gestu & admodum re- ligioso premortuo penè reliquo cor- pore sine voce & motu dormienti si- milis, horis amplius viginti ægrum soloq; in pectore subsilientem spiri- tum leni tractu ductum, sub crepus- culum cum sole è nostro orbe digre- diente ad lucem perpetuam v. Cal. Octob. Ingolstadij emisit, omine sci- licet non inani, cum à plerisq; ob vi- tæ innocentiam Angelus appellare- tur, Angelorum ferias postera luce celebrandas, ipse apud superos actu- rus. Ea porrò facies erat extincti, vt
igno-

ignorares an viuus mortuo, vel mortuus viuo esset similior. Funeratus est in templo S. Crucis domestico, sui nempè laboris domicilio, & quasi Mausoleo, ad aram omnium Sanctorum, cum quibus in Cælo æternas celebrat triumphos.

SYMBOLVM THEODORICI,
IESVS MARIA.

*Ingenium tristis deleuit nobile casus,
Et rapuit quicquid legerat antè labor;
Nomina bina tamen, morbus quæ salua reliquit,
Plus potuere, omnes quam docuere schola.*

T 4 INDEX.